బుగ్గి బూడిదమ్మ

ఓసారి పండగముందు సైను తానులు కొని బుగ్గి బూడిదమ్మ కొన్ని వందల బనియన్లు కుట్టించింది. వాటిని భోగినాడు బీదలకు పంచి పెట్టడానికి తలపెట్టింది. పేరు కోసమే అయినా కాస్త పారమార్థికం అందులో ఉండాలికదా!

“చక్కగా కాషాయ రంగులో ముంచి సాధువులకి తలొకటి ఇస్తే బాగుంటుంది” అని బూడిదమ్మ మొగుడు బుగ్గి వీరరాఘవయ్యగారి విజయ రామయ్య పెళ్ళానికి సలహా ఇచ్చాడు. అందుకు బూడిదమ్మ ఒప్పుకో లేదు.

“అలాగేం కుదరదు” అని మొహం చిట్లించింది.

“ముష్టివాళ్ళు కోకొల్లలున్నారు. అందులో గుడ్డి, కుంటి, కుష్టూ ఉంటారు. భోగిపూట అలాంటివాళ్ళకివ్వడం మంచిది” అని అప్పారావు అభిప్రాయపడ్డాడు. ఇంటిని పట్టుకుని ఉండే స్నేహితుడు. బాగా అయిన వాడు అప్పారావు. అదీ బూడిదమ్మ అంగీకరించలేదు.

“నాకు అడ్డంగా ఎవరూ ఏమీ చెప్పకండి” అని కాస్త మృదువుగానే అప్పారావుకి చెప్పింది. ఎవరయేది, ఒకరు చెబితే బూడిదమ్మ వినడం కల్ల.

కర్ర అక్షరాలు చెక్కించి ప్రతీ బనియను వీపుమీద నల్ల జీడి రంగుతో “బుగ్గి బూడిదమ్మ ధర్మం” అని అచ్చువేయించింది. గుడ్డ చిరుగు పట్టినా పక్కా నల్లజీడి అక్షరాలు రంగు తగ్గడం ఎంతమాత్రం ఉండదు.

కడుపులో చల్ల కదలకుండా ఇంట్లో కూర్చుని బూడిదమ్మ ఏటా వేలకివేలు గణిస్తున్నాది. దాని వ్యాపారం దానికుంది. పెద్ద వ్యాపారస్తులకి పాతికవేలు, పదివేలు చెయ్యి మార్పుకి, వారంనాడు తిరిగి ఇచ్చేడానికి, ఎవరికి ఎంత కావల్సివచ్చినా బుగ్గి బూడిదమ్మ అడ్డకిపడ్డ వడ్డీకి ఇస్తుంది.

మార్కెట్టులో ఎవరికి ఇవ్వాలో, ఎవరికి ఇవ్వకూడదో ఎవడి స్తోమత ఎంతో స్టేట్‌బాంకి ఏజంటుకన్నా బుగ్గి బూడిదమ్మకే బాగా తెలుసు. దాని ఇనప పెట్టెలో మూలుగుతున్న డబ్బు తాను పుట్టింటి నుంచి తెచ్చుకున్న డబ్బు వడ్డీలకు తిప్పగా, తిప్పగా పెరిగిందికాని మొగుడి డబ్బు పైసా అందులో లేనిమాట యదార్థం.

అంచేత తన బుద్ధి నచ్చినట్లు చేతికొచ్చినట్లు దాన ధర్మాలు చేస్తుంది. ఒకరి ఆలోచనలతో దాని ఆలోచన ఎంతమాత్రం కలియదు.

"ఆ బనియన్లు కుంటికీ, గుడ్డికీ ఇయ్యి". నా మాట ఎలాగూ వినవు. అప్పారావు చెప్పినట్టయినా చెయ్యి" అని మరోసారి మొగుడు విజయ రామయ్య చెప్పి చూశాడు.

ససేమిరా వినలేదు!

బూడిదమ్మ రిక్షావాళ్ళ కిస్తానంది. రిక్షావాళ్ళకే ఇచ్చింది!

భోగి పండుగనాడు ఎనిమిది వందల పన్నెండు రూపాయలిచ్చి కొనుక్కున్న కొత్త పట్టుచీర కట్టుకుని తలంటినీళ్ళు పోసుకున్న జుత్తు బంగాళీదానిలాగ వెనక్కి సాపుగా వేళ్ళాడవేసి బూడిదమ్మ పోర్టికోలో నిలబడ్డాది. భవనం ముందు రిక్షావాళ్ళు ముసురుకుని నిలబడ్డారు. కళాసీ ఒక్కొక్క బనియను అందిస్తూ ఉంటే తన చేత్తో తాను ఒక్కొక్కడికి ఇచ్చింది. అరుగుమీద కూర్చుని గుమాస్తా ప్రతి రిక్షావాడి బిళ్ళ నెంబరు నోటు చేశాడు. జుత్తు విరియబోసుకుని, వయ్యారం వొలకబోస్తూ ఆవిడ బనియన్లు దానం చేస్తున్న దృశ్యం నాలుగు ఫోటోలు తీయించవలసింది. బూడిదమ్మకి ముందు తోచిందికాదు. తరవాత విసవిస లాడింది.

రిక్షావాళ్ళకి బూడిదమ్మ బనియన్లు ఎందుకు ఇచ్చింది?

ఊళ్ళో జనం ఓ చోటునుంచి ఓ చోటికి రిక్షామీదే వెళతారు. సినీమాలకి వెళ్ళడం రావటం రిక్షాలమీదే. కుటుంబాలు ఎటు ఎందుకు వెళ్ళినా రిక్షాల మీదే. రైళ్ళకి, బస్సులకి రిక్షాలెక్కి వెళ్ళవలసిందే. రిక్షావాడు ముందు కూర్చుని రిక్షా తొక్కుతూఉంటే రిక్షాలో కూర్చున్న వాళ్ళకి రిక్షావాడి వీపు మీద "బుగ్గి బూడిదమ్మ ధర్మం" కనబడి తీరుతుంది.

అదీ బుగ్గి బూడిదమ్మకి కావలసింది. ఇంతకీ రిక్షావాళ్ళూ బీదవాళ్లే కదా? పేరుతోపాటు ఇంతో అంతో పుణ్యం రాకండా పోతుందా?

భోగినాడు వూరు వూరంతా ఒక్కసారి గుప్పుమంది. "బుగ్గి బూడి దమ్మ ధర్మం" అన్ని వీధుల్లోనూ పరీక్షగా గమనించారు.

"ఒక్కడికీ మానకుండా, బిళ్ళ చూపిస్తే చాలు, బనియనిచ్చింది. ఇస్తే అలాగా ఇయ్యాలి" అనే ప్రతి రిక్షావాడు సంతోషించాడు.

దేనికైనా నేర్పు ఉండాలి. ఇస్తున్నాం అనగానే సరికాదు. నయా పైసా ఇచ్చి రూపాయి పేరు తెచ్చుకోవాలి.

బుగ్గి బూడిదమ్మ దానధర్మాలు తలపెట్టడం ఇంట్లో తర్జనభర్జనలు చెయ్యడం మామ్మూలే. టౌను బస్సులు వచ్చిపడ్డాయి కదా : బ్రిడ్జి దిగ గానే బస్సుస్టాపు ఉంది. ఊరు మొత్తానికి చెప్పుకోదగ్గ బస్సుస్టాపు బ్రిడ్జి దిగగానే మూడు రోడ్లు చీలి వూళ్ళోకి మూడువైపులకీ పోతాయి. బస్సులు కోసం పడిగాపులు పడుతూ నిలుచుండే జనానికి నీడ అవసరంకదా? అందు చేత అక్కడ బ్రహ్మాండమైన "నీడ డొక్కు" అనగా "బస్సు షెల్టరు" బుగ్గి బూడిదమ్మ తన పేరుమీద కట్టించడానికి మునిసిపాలిటీవారు అనుమతి ఇచ్చారు. జింకుషీట్లతో పెద్ద "నీడడొక్కు" అనగా షెల్టరు కట్టించాలి. క్రిందని సిమెంటు చప్టా. వెనక్కి పదిమంది కూర్చోడానికి సిమెంటు బెంచీలు ఏర్పాటు చెయ్యాలి. ఆ "నీడడొక్కు" ముఖంమీద నల్లగ కుండ ల్లాంటి అక్షరాలు "బుగ్గి బూడిదమ్మ ధర్మం" అని వుండాలి.

బ్రిడ్జి దగ్గర రోజంతా జనసమ్మర్దం ఉంటుంది. ఉదయం, సాయం కాలం చాలా కోలాహలంగా ఉంటుంది. రోడ్డు అంచులని కుళాయి సామాను రిబ్బన్లు, దువ్వెనలు, పెన్నులు, పంచాంగం కేలండర్లు, పళ్ళు, కాయలు, పుస్తకాలు, రోహిణా ఆడవాళ్ళు కత్తులు, కళ్ళజోళ్ళు అమ్ముతారు. జనం నిలబడిపోయి గుమిగూడుతారు. అమ్మాయిలూ అబ్బాయిలూ తారట్లాడ తారు. రిక్షావాళ్ళు ఎక్కడకిపోయేవాళ్ళని అక్కడికి తీసుకెళ్ళడానికుంటారు. ఆ ఎత్తు ప్రదేశంలో "నీడ డొక్కు" మొహంమీద ఉంటుంది "బుగ్గి బూడి దమ్మ ధర్మం."

అలాంటి ప్రముఖమైనచోట ఎక్కచ్చని బూడిదమ్మ తన పేరే వేసుకోవడం అంత న్యాయంగా కనబడలేదు. ఫలానా వాడి ధర్మపత్ని ఫలానా అని వుండాలా? పెళ్ళిళ్ళలో ఫలానావారి పౌత్రీం ఫలానా వారి పుత్రీం అని చెపుతారుకదా? అలాంటివి కొన్ని పాటించాలికదా?

విజయరామయ్య తనకి తాను ఏ సలహా యివ్వలేదు. వినని మనిషితో చెప్పి ప్రయోజనం లేదుకదా! ఆలోచించి అప్పారావే చెప్పాడు. పది మంది పదివూళ్ళలోనూ ఆచరిస్తున్నది, పదిమంది మెచ్చుకొనేది అప్పారావు సలహా.

"కీర్తిశేషులు బుగ్గి వీరరాఘవయ్య యీ సత్తెమ్మదంపతుల జ్ఞాపకార్థం వారి ఏకైక పుత్రుడు యీ విజయరామయ్య మరియు వారి ధర్మపత్ని యీ బూడిదమ్మగార్లు సమర్పించినది అని 'నీడడొక్కు' అనగా 'షెల్టరు' మొహంమీద రాయించి-అక్కడితో అయిపోలేదు! డొక్కుకి అటూ ఇటూ విజయరామయ్య క్లబ్బు మెంబరుకదా? - ఫలానా క్లబ్బు సౌజన్యంతో అనికూడా రాయించుకుందాం" అన్నాడు. ఇదిలోకంలో ఉన్నాది, ఆక్షేపణ ఏమీ లేనిది.

కుటుంబం మొత్తంమీద పేరుంటుంది. డొక్కుకి అటూ ఇటూ క్లబ్బుకి పేరు దక్కుతుంది. వ్యక్తులలాగే క్లబ్బులకీ పేరు కావాలికదా? పేరులేకపోతే క్లబ్బులు దానాలు చెయ్యవుకదా? గుప్తదానాలు చెయ్యడానికి మనం బౌద్ధమతం ఏనాడో వొదిలేశాంకదా?

బూడిదమ్మ వొప్పుకొంటుందా? వొప్పుకోలేదు. విజయరామయ్య చాలా పొరపాటు చేశాడు. ఆ స్థలంలో డొక్కు కట్టించడానికి తనే పూనుకోవలసింది.

"సగం డబ్బు నా పద్దులో సగం డబ్బు నీ పద్దులో పెటుకుందాం" అన్నాడు విజయరామయ్య.

"అంత పేరే కావలసి వస్తే ఎడమ బస్సు స్టాపు దగ్గర మీరు కట్టించుకోండి" అన్నది కాని సమిష్టికి బూడిదమ్మ వొప్పుకోలేదు. ఎడం పక్క బస్సుస్టాపు దిగువని ఉంది. దీని ఎత్తు, నదరు దానికి లేదు. బ్రిడ్జి దగ్గర ఎత్తులో "నీడ డొక్కు" మీద పేరుండడం ఏం మజాకా కాదు. వూరికి ఒకటో రకమైన స్థలం బూడిదమ్మ కొట్టేసింది.

అందుచేతే విజయరామయ్య ప్రలోభ పడుతున్నాడు.

"నాలుగొంతులు నేను పెట్టుకుంటాను. ఒక వొంతు నువ్వు పెట్టుకో. అప్పారావు చెప్పినట్టు రాయించు" అని ప్రాధేయ పడ్డాడు విజయరామయ్య.

"లోకం మెచ్చుకుంటుంది. అలాగ్గా చెయ్యి" అన్నాడు అప్పా రావు.

"వాళ్ళమ్మ వాళ్ళయ్య జ్ఞాపకంకోసం వారి పేరు, వారిక్లబ్బు పేరు వేసుకొని నాలుగొంతులు ఇస్తారుట! నాకర్మ కాలింది! వీళ్ళ చేటభారతం రాస్తే పని కట్టుకుని ఎవరు చదువుతారు? అంత కావలిస్తే తనే దర ఖాస్తు పెట్టుకోలేదేం? ఆనాడు దేవాలయం సింహద్వారం కట్టించలేక పోయారా!" అని ప్రశ్నించింది బూడిదమ్మ.

విజయరామయ్య బుర్రకి తట్టలేదు. బూడిదమ్మకి "పేరు" కన బడితే పెద్దపులి లాగ పట్టుకుంటుంది. దేవాలయంలో ఏమైంది?

దేవాలయం సింహద్వారం శిథిలమైపోయిన దశ దాటిపోయింది. పెద్ద లంతా కట్టిద్దాం కట్టిద్దాం అంటూ సంవత్సరాలు దాటించేస్తున్నారు. ఒకనాడు సీతారామాంజనేయస్వాములవారి ఆలయంలో పెద్ద సభ అవుతున్నది. ఊరి పెద్దలంతా ఆడా మొగా దేవాలయం నిండిపోయి కూచున్నారు. ఆ మహా సభలో ధర్మకర్తగారు నిలుచుని విన్నపం చేశారు.

"అయ్యా పెద్దలంతా సమావిష్టులై ఉన్నారు. చిరకాలమై దేవాలయం సింహద్వారం శిథిలమైపోయి ఉన్నాది. పట్టణానికి చిన్నతనంగా ఉంది. ఇక్కడున్న పెద్దలలో ఏ ఒక్కరైనా కట్టించడానికి సమర్థులు. ఇంతమంది సమావేశం కావడం ఎప్పుడూ సాధ్యంకాదు. కాబట్టి ఈనాడు ఈ సభలో చందా ఎత్తి సింహద్వారం ఏర్పాటు చేయవలసిందిగా ప్రార్థిస్తున్నాను" అని ధర్మకర్తగారు సరియైన సమయం చూసి ఓ రాయి విసిరేరు.

లక్షలు లక్షలున్నవాళ్ళు సభనిండా ఉన్నారు. ఒక్కడు లేవలేదు. విజయరామయ్యా ఉన్నాడు. లేచి కట్టిస్తాననలేకపోయాడా? పిల్లా పీచూ లేదాయె! ఇంట్లో లింగూలింగూమని తనూ బూడిదమ్మ తప్ప ఎవరూ లేరు!

ఎందుకూ వెధవ డబ్బు? విజయరామయ్య తక్కువవాడా? సినిమా హాలుంది. నాలుగు బస్సు రూట్లున్నాయి. పప్పుల మిల్లుంది. హోల్ సేలు కొట్టుంది. అనేక బిజినెస్సులు స్పెక్యులేషను చేస్తాడు. మూడు లారీలున్నాయి. మూడు లక్షలు విలువచేసే మేడలో వుంటున్నాడు. కారులో తప్ప కాలు కింద పెట్టి ఎరగడు.

బుగ్గివారి వంశం సామాన్యమైందా? బుగ్గివారు లేనివూరు భారత దేశంలో ప్రాచీనకాలంలో లేదు. ఈనాడు లేదు! నాగరాజుకి పూర్వం ఆంధ్రదేశంలో బుగ్గివారున్నారు. శైలోద్భవరాజుల కాలంలో బుగ్గి పరమేశ్వరయ్య అనే సముద్రపు వ్యాపారస్తుడికి అరువందల ఓడలున్నట్టు సాలూరు తవ్వకాలలో బైటపడ్డాది. బుగ్గివారి రాగిపట్టాలు తక్షశిలలోనూ మామల్లపురంలో దొరికాయి. బుగ్గివారు దేశం నిండా వున్నారు అనాడూ ఈనాడూ.

దేవాలయంలో అంతమందిలో బుగ్గివాడు బుగ్గి బుద్ధి చూపించుకున్నాడు కాని లేచి యివ్వకపోయాడా ?

సింహప్పిల్లిలా లేచింది బూడిదమ్మ! కంచుకంఠమెత్తి సింహద్వారం నే కట్టిస్తానంది? బూడిదమ్మ కంఠాన్ని దేవాలయం పలుకురాళ్ళు మారుపలికాయి. అరగంట తప్పట్లు కొట్టారు. అరగంట! తెచ్చుకుంటే పేరు పదిమందిలో అలాగ్గా తెచ్చుకోవాలి.

ఇచ్చిన మాటప్రకారం-దమ్మిడి ఏగాణి కాదు-పన్నెండు వేలు పెట్టి మకరతోరణంతో సహా సింహద్వారం కట్టించింది. మీదని అర్ధవృత్తాకారంతో "శ్రీశ్రీశ్రీ సీతారామాంజనేయులవారి ఆలయం" అని ఉంది. అర్ధవృత్తం కడుపులో "ద్వార సమర్పణ బుగ్గి బూడిదమ్మ" అని ఉంది.

అప్పటినుంచి దేవాలయానికి ఎంతమంది వెళ్తున్నారో అంతమంది కళ్ళల్లో "బుగ్గి బూడిదమ్మ" పడుతూనే ఉంది.

ఆలోచించి ఆలోచించి అప్పారావు మరో సలహా ఇచ్చాడు.

"నీకు ధర్మముంటుంది. నామాటకాస్త విను. షెల్టరుమీద చేటభారతం రాయొద్దు. బుగ్గి విజయరామయ్యగారి ధర్మపత్ని బూడిదమ్మగారి ధర్మం అని రాయించు" అన్నాడు. మొగుడిపేరు వేసుకోకపోవడం ఊళ్ళో అసహ్యంగానే ఉంది. అది తెలిసే అప్పారావు చెప్పేడు.

"ఎక్కచ్చీగా నాకు నా పేరే కావాలి. నే నలాంటి ధర్మపత్నిని కాదు." అనేసింది బూడిదమ్మ. మొగుడి చాటునే బతుకుతున్నాది. కాని మొగుడికి వీసమంత విలువ ఇవ్వదు.

"ఎందుకొచ్చిన పేరు? చచ్చాక ఏమొస్తుందో చూసుకో" అన్నాడు విజయరామయ్య.

"ఓహో! తమ రెందుకు అంత పాకులాడుతున్నారు? చచ్చాక ఎవరికీ ఏమీలేదు. పిల్లలు పుట్టాదావా అయితే బూడిదమ్మని నాకు పేరు పెట్టారు. పెళ్ళిచేస్తే అత్తవారు బుగ్గివారయ్యారు. దాంతో బుగ్గి బూడిదమ్మ అవతారం ఎత్తింది. భూమ్మీద పుట్టిన వాళ్ళంతా ఆఖరుకి బుగ్గి బూడిదమ్మలూ, బుగ్గి బూడిదయ్యలూ, బతికుండగా నా పేరు నలుగురు చెప్పుకోవాలి. చచ్చేక నాకెందుకు?" అన్నది.

"చెప్పుకుంటారులే" అన్నాడు విజయరామయ్య. అతడికి చాలా కష్టంగా ఉంది. భరించవలసిందే భార్యని. కాని ఇలాంటి భార్యను భరించడం మహాభారం.

"ఎవరికోసం చెప్పుకుంటారు?" అన్నది బూడిదమ్మ.

"ఔను కనబడ్డవి చెప్పుకుంటారు కనబడనివి చెప్పుకోరు. కనబడనివే కనబడితే మరీ చెప్పుకుంటారు" అన్నాడు వొళ్ళుమండిపోయి విజయరామయ్య. అక్కడ ఉండడం సభువుకాదని అప్పారావు వెళ్ళిపోయాడు.

"కనబడనివే కనపడి చెప్పుకున్నా నాకేం ఫరవాలేదు" అని బూడిదమ్మ వెళ్ళిపోయింది.

పూటకోచీర కట్టి, పూటకో సెట్టు నగలు పెట్టుకుని ప్రతిపూటా బ్రిడ్జిదగ్గరకు కారులో వెళ్ళి బూడిదమ్మ అందరిమధ్య నిలబడి "నీడడొక్కు" భారీగా కట్టించింది. అనుకోవాలికాని అనుకున్నంతా చేస్తుంది. పిసినారితనం పిసరంతలేదు. "నీడడొక్కు" అనగా "షెల్టరు" ముఖంమీద ఢంకా అంతలేసి అక్షరాలు- "నిర్మాత బుగ్గి బూడిదమ్మ" అని రాయించుకుంది. ఢంకాల్లాగే ఆ అక్షరాలు బ్రిడ్జి దగ్గర ఢంకామోత పెడుతున్నాయి.

బూడిదమ్మ "నీడడొక్కు" వెలిశాక ఊరు ఊరంతా ప్రతి బస్సు స్టాపు దగ్గరా ఊళ్ళో పెద్దల చిత్ర విచిత్రమైన పేర్లతో "కీర్తిడొక్కులు" వెలిశాయి.

వేసవికాలం రాగానే బ్రిడ్జి దగ్గర "నీడడొక్కు" పక్కని పెద్ద పెద్ద బానలతో ఉప్పు నిమ్మకాయ రసం వేసిన మజ్జిగ తేట దాహం ఇవ్వడానికి ఏర్పాటు అయింది. బానల వెనకాతల రెండు వెదుళ్ళకి ఎర్రబేనరు "బుగ్గి బూడిదమ్మ చలివేంద్రం" అని కట్టబడ్డాది.

బుగ్గి బూడిదమ్మ ధర్మాలు ఊరు నిండా ఉన్నాయి. నక్కలపేట ప్రజలు నీళ్ళు లేక ఇక్కట్లు పడుతూ ఉంటే ఎవరు పట్టించుకున్నారు? మునిసిపాలిటి సంవత్సరాల తరబడిని ఏమి చేసింది? నక్కలపేట నుయ్యి బూడిదమ్మ తవ్వించింది. దాని ఫలకం మీద "బుగ్గి బూడిదమ్మ ధర్మం" రాయించుకుని నూతిగట్టుపై శాశ్వతంగా స్థాపించుకుంది. నక్కలపేట ప్రజల నీళ్ళకా? ఎంతమాత్రం కాదు. బుగ్గి బూడిదమ్మ పేరుకి.

దేవాలయం గోడలనిండా పురుగులు పట్టినట్లు దాతలపేర్లు! ఎవ రెంత ఇచ్చారో రాయించేసుకున్నారు. వాళ్ళిచ్చారని వీరూ, వీరిచ్చారని వారూ. గుప్తదానం చెయ్యమనండి. దేముడికి రూపాయి చందా లేవదు!

"కనబడ్డవి చెప్పుకుంటారు. కనబడనివి చెప్పుకోరు" అని బాధతో అన్నాడు విజయరామయ్య! లోకం గుడ్డిదనుకుంటున్నాడు. లోకం కళ్ళు ఎక్స్‌రే కళ్ళు! చేసేదిలేక వీధిని పడలేక అపసవ్యంగా మూసుకుని విజయ రామయ్య కప్పెట్టుకొస్తున్నాడు.

కాని బుగ్గి బూడిదమ్మకీ, అప్పారావుకీ ఉన్న అక్రమసంబంధం పెద్ద పేరుతో ఊరంతా ఎప్పుడో ఢంకా మోత పెట్టేసింది! పూరుదాటి పూళ్ళ పూళ్ళకి పోయి బంధు మిత్ర వర్గమంతటా వలయాలు తిరుగు తున్నాది.

దానధర్మాలతో బుగ్గి బూడిదమ్మ తెచ్చుకుంటున్న పేరుని ఏనాడో అది తలతన్నేసింది.